

Mervi Kasanen

Hannu I. Heikkinen

Mervi Kasanen ja Hannu I. Heikkinen

Kolme näkökulmaa pohjois- pohjanmaalaisten metsänomistajien valintoihin

Kasanen, M. & Heikkinen, H.I. 2012. Kolme näkökulmaa pohjoispohjanmaalaisten metsänomistajien valintoihin. *Metsätieteen aikakauskirja* 1/2012: 5–22.

Tässä ympäristöantropologisessa tutkimuksessa selvitettiin metsänomistajien perusteluita ja käsityksiä metsänhoidon vaiheista haastatteleamalla 24 henkilöä (39 haastattelukertaa), jotka omistavat metsää Pohjois-Pohjanmaalla. Laadullisen aineiston avulla selvitettiin tasaikäisen ja eri-ikäisen metsän kasvatukseen liittyvää päättelyä. Metsänomistajien käsityksiä verrattiin Metsätalouden kehittämisskeskus Tapion Hyvän metsänhoidon suosituksiin. Aineistona olivat myös neljän eri puolilla Suomea tapahtuneen metsänuudistamista ja hakkuita koskeneen oikeustapauksen asiakirja-aineistot vuosilta 2004–2008.

Analyysissä hyödynnettiin kolmea näkökulmaa: poliittista ekologiaa, kognitiivista antropologiaa ja toimijaverkkoteoriaa. Poliittisen ekologian näkökulmassa metsänomistajien käsityksiä tarkasteltiin osana Suomen metsätalouden ja metsäkeskustelun kehitystä. Kognitiivisen antropologian kulttuuristen mallien käsitettä soveltaen haastateltavien päättelystä koostettiin kaksi yleistävää ajattelumallia: vakiintuneen metsänhoidon malli ja vaihtoehtoisen metsänhoidon malli, jossa painottui metsänhoitomenetelmien joustava yhdisteleminen tarpeen mukaan. Toimijaverkkoteoria jäseni oikeustapausaineistoja, joissa tiivistyivät kulttuurisissa malleissa esiintyneet käsitykset metsänhoidosta. Vakiintuneen metsänhoidon malli mukaili Hyvän metsänhoidon suosituksissa esitettyä linjaa. Vaihtoehtoisen metsänhoidon malli erosi suosituksista, mutta vain osittain. Esitetyn kritiikin pohjalta metsähallinnoinnissa olisi huomioitava metsänomistajien vaihtelevat käsitykset, toimintansa perustelut ja tarpeet entistä monipuolisemmin.

Asiasanat: metsänhoitomenetelmät, metsänuudistamiskäyttäytyminen, metsänomistajat, laadullinen analyysi, ympäristöantropologia, poliittinen ekologia, kognitiivinen antropologia, toimijaverkkoteoria

Yhteystiedot: Oulun yliopisto, Humanistinen tiedekunta, Kulttuuriantropologia, Oulu

Sähköposti mervi.kasanen@oulu.fi

Hyväksytty 31.1.2012

Saatavissa <http://www.metla.fi/aikakauskirja/full/ff12/ff121005.pdf>

I Johdanto

I.1 Tausta

Samalla kun Suomessa on laaja yksityismetsänomistus, metsillä on ollut myös suuri merkitys Suomen kansantaloudelle. Metsät on nähty maamme kansallisomaisuutena ja metsäpolitiikassa puuntuotannolla on ollut vuosikymmenien kuluessa suuri painotus. Tämä on heijastunut myös metsänhoitokäytäntöihin: 1900-luvun kuluessa metsänhoitoa tehostettiin omaksumalla viljelymetsätalous tasakäisine metsikkökuvioineen aikaisemmin käytössä olleiden poimintahakkuiden tilalle. Muutos ei tapahtunut kivutta. Metsäalan ammattilaisten ja yksityismetsänomistajien käsitykset kestävästä metsänhoidosta erosivat usein toisistaan. Yksityismetsäläkiä tulkittiin tiukasti ja metsiä rauhoitettiin varsinkin 1930–1970-lukujen välisenä aikana. (Siiskonen 2007.)

Viime vuosien tutkimukset ovat selventäneet tämän kehityksen taustatekijöitä. Perinteisesti maa- ja metsätalous olivat olleet Suomen maaseudulla läheisessä yhteydessä, mutta vuonna 1928 voimaan tulleen yksityismetsälain synnyn myötä maatalouden ja metsätalouden hallinto erotettiin toisistaan ja elinkeinot alkoivat kehittyä omilla sektoreillaan. Käytännössä tämä tarkoitti, että metsälautakuntien päätavoite oli edistää metsien rationaalista käyttöä ilman, että heillä oli pakkoa huomioida maatalan kokonaistaloudellista tilannetta. (Siiskonen 2007.) Kumpulainen (2008) onkin kiteyttänyt kiistojen syyinä olevan sen, että yksityismetsälain mukaan toimittaessa metsää hoidettiin ennen kaikkea metsän ehdoilla, ihmisen tarpeiden ja näkökulmien jäädessä taka-alalle. Tämän lisäksi yksityismetsälain rikkomisesta seuranneiden sanktioiden Siiskonen (2008) on päättellyt kuvastaneen metsäviranomaisten kokemaa epäluottamusta metsänomistajien edellytyksiin huolehtia metsäomaisuudestaan.

1960-luvulta alkaen osana kansainvälistä ympäristöliikkeen heräämistä metsänhoidon käytäntöjä alettiin kuitenkin arvostella avoimesti, mikä laajeni seuraavan vuosikymmenen kuluessa myös metsänomistajien piiriin (Reunala ja Heikinheimo 1987). Lopulta niin kansainvälinen kuin kotimainen kehitys nostivat 1990-luvun metsäpolitiikan tärkeiksi

tavoitteiksi metsäluonnon hoitamisen ja biologisen monimuotoisuuden edistämisen. 1990-luvulla toteutettiin laajat metsäpolitiikan uudistukset. (Viitala 2004.) Niskasen ym. (2008) mukaan samalla kun ekologinen ja sosiaalinen kestävyys tuotiin esille metsälain ja muun ohjeistuksen uudistuksissa ja monimuotoisuutta ryhdyttiin turvaamaan, puuntuotannon ensisijaisuus metsien käytössä kuitenkin säilyi ja käytännön metsänhoito-ohjeistuksen muutokset olivat vähäisiä. Metsänhoidon käytännöt ovatkin olleet Suomessa vuosikymmenien ajan jatkunut väittelyn aihe. Viljelymetsätalouden menetelmät avohakkuineen, muokkauksineen ja tehokkaine metsänuudistamisineen ovat olleet niin kiitosten kuin arvostelunkin kohteena. (Reunala ja Heikinheimo 1987, Viitala 2003.)

Erityisesti viime vuosina metsäalan toimintaympäristö on muuttunut nopeasti. Metsäteollisuus hakee uutta suuntaa ja metsien käyttötarpeet ovat muutoksen alla. Ilmastonmuutos ja luonnon monimuotoisuuden väheneminen asettavat metsien käytölle omia vaatimuksiaan. Väestön kaupungistuminen yhdessä metsien virkistyskäytön lisääntymisen kanssa vaikuttaa metsänomistajien tavoitteisiin ja arvoihin. Nämä muutokset saavat aikaan muutospaineita metsätaloudelle ja metsänhoidon käytäntöihin. (Niskanen ym. 2008.) Viime vuosina julkinen keskustelu metsänhoidon käytännöistä on ollut vilkasta. Metsälain muutostyö onkin parhaillaan käynnissä (Metsälaki uudistetaan... 2011).

I.2 Aikaisempi tutkimus ja tutkimuskysymykset

Suomen metsien huomattavasta merkityksestä ja vilkkaasta metsänhoitokeskustelusta huolimatta metsänomistajien metsänhoito- ja metsänuudistamiskäyttäytyminen on ollut ainakin viime vuosiin saakka suhteellisen vähän tutkittu aihe. On arvioitu, että lakisääteinen metsänuudistamisvelvollisuus on voinut vähentää kiinnostusta tutkia uudistamispäätöksiin vaikuttavia tekijöitä (Hänninen ym. 2001). Metsänomistajien käsityksiä metsänhoitomenetelmien monipuolistamisesta ovat kuitenkin tutkineet Kumela ja Hänninen (2011). Tutkimuksessa selvitettiin metsänomistajien suhtautumista esimerkiksi ala- ja yläharvennusten käyttöön, erilaisiin pääte-

hakkuisiin ja jatkuvaan kasvatukseen. Tutkimuksen tuloksien mukaan metsänhoitomenetelmien monipuolistaminen kiinnosti suurta osaa metsänomistajista. Myös metsänomistajien tavoitteita ja metsänomistajakunnan rakennetta on tutkittu (Karppinen ym. 2002, Leppänen 2010). Metsänomistajien uudistamiskäyttämistä ovat tutkineet myös Karppinen (2005) ja Hänninen ym. (2001). Lisäksi Koskela ja Karppinen (2005) ovat kartoittaneet metsänuudistamisen viivästymisen syitä ja Saksa ym. (1999) metsänuudistamistoimien poikkeamista uudistamissuunnitelmasta. Saksa ym. (1999) hyödynsivät analyysissään kognitiivista antropologiaa. Myös metsänhoitajien metsäkäsityksiä (Saarimaa 1994) ja metsänomistajien metsää ja ympäristönsuojelua koskevia käsityksiä (Jokinen 1998) on tarkasteltu kulttuuristen mallien kautta.

Tässä tutkimuksessa tarkasteltiin yksityismetsänomistajien metsänhoitomenetelmiä koskevia valintoja ja metsänomistajien perusteluita valinnoilleen. Tutkimuksessa vertailtiin sekä tasaikäisten että erikäisrakenteisten metsien kasvatukseen liitettyjä perusteluita. Metsänomistajien valintoja ja päätelyä verrattiin myös Tapion ”Hyvän metsänhoidon suosituksiin” (2006) sekä neljän oikeustapauksen ratkaisuihin. Ajallisesti tutkimuksen painopiste oli 2000-luvulla. Tutkimuskysymykset olivat seuraavat:

- Millaisia valintoja metsänomistajat tekevät metsiensä hoidossa ja käytössä ja miten he perustelevat valintansa?
- Millaista metsänhoidon ohjaus ja neuvonta on metsälain ja Metsätalouden kehittämiskeskus Tapion ”Hyvän metsänhoidon suositusten” (2006) mukaan?
- Eroavatko haastattelujen valinnat ja perustelut metsänhoidon virallisesta ohjeistuksesta?
- Kuinka eri toimijoiden välistä yhteistyötä voisi parantaa?

2 Aineisto ja menetelmät

2.1 Tutkimusaineisto

Tutkimuksessa haastateltiin vuosien 2005–2007 kuluessa 24 henkilöä, jotka omistavat metsää Pohjois-Pohjanmaalla. Osaa metsänomistajista haasta-

teltiin useampaan kertaan, joten haastattelukertoja oli yhteensä 39. Ensimmäiset tutkimusta pohjustavat viisitoista haastattelua vuonna 2005 toteutettiin teemahaastatteluina ja haastattelut nauhoitettiin. Näitä haastatteluja täydennettiin vuonna 2006 neljällä nauhoittamattomalla haastattelulla. Vuonna 2007 tehtiin 20 nauhoitettua haastattelua, jotka toteutettiin keskustelemalla erilaisista metsistä valokuvien avulla tai vierailemalla haastatellun metsässä. Haastatteluissa näytetyt 36 valokuvaa kattoivat metsien eri kehitysvaiheet uudistusaloista, taimikoista ja nuorista metsistä varttuneisiin sekä eri-ikäisrakenteisiin metsiin. Myös metsässä kierrelleen saatu aineisto oli hyvin monipuolista ja jokaiseen metsäretkeen sisältyi monenlaisia metsiä.

Teemahaastattelut koskivat pääasiassa metsänomistajien käsityksiä eri metsänhoitotoimenpiteistä (luontainen uudistaminen, kylvö, istutus, maanmuokkaus, taimikonhoito, harvennukset ja uudistushakkuut) ja perusteluita valinnoille, joita he ovat tehneet tai haluavat tulevaisuudessa metsänhoidossaan tehdä. Myös valokuvahaastatteluissa ja metsässä kävellessä metsänomistajia pyydettiin kertomaan, mitä he nähdystä metsästä ajattelevat, mitä metsänhoitotoimia metsässä on tehty aikaisemmin tai pitäisi tehdä jatkossa. Heitä pyydettiin myös perustelemaan metsässä tehdyt tai valokuvien metsille ehdotetut toimenpiteet. Metsänhoitotoimien lisäksi haastatteluissa kysyttiin metsänomistajien tiedonhankinnasta ja metsätöiden oppimisesta, metsäalan ammattilaisten ja organisaatioiden merkityksestä, käsityksistä taloudellisen kannattavuuden muodostumisesta ja merkityksestä, metsänhoidossa käytettävästä teknologiasta ja puunkorjuusta, puun myynnistä ja jatkojalostuksesta, metsälaista sekä metsäalan yleisistä näkymistä. Vaikka myös valokuvahaastatteluissa oli mukana haastattelurunko, useat haastattelut (sekä ilman valokuvia tehdyt että valokuvahaastattelut) sujuivat melko vapaamuotoisesti keskustellen, eikä kaikissa haastatteluissa tarvinnut tukeutua runkoon juuri ollenkaan. Teemahaastattelussa tutkija voi ohjailla keskustelua tiettyyn suuntaan, mutta haastatelluilla on myös mahdollisuus tuoda itselleen tärkeitä näkökohtia esiin (Kamppinen ym. 1995, Hirsjärvi ja Hurme 2000). Metsänomistajat ottivatkin usein esiin haastattelurungossa olleita teemoja myös oma-aloitteisesti, eikä käytännön metsänhoitotoimia koskeneesta keskustelusta voinut

aina erottaa itsenäisiä teemoja, kuten taloudellisen kannattavuuden merkitystä, vaan ne lomittuivat ja tulivat esiin eri yhteyksissä. Osa haastatteluteemoista lisättiin haastattelurunkoon vasta, kun teemat alkoivat toistua useamman haastattelun kertomuksissa. Laadullinen aineisto eroaakin määrällisestä tutkimuksesta siten, että siinä painottuu tutkittavan yhteisön oma merkityksenanto tutkijan suunnitteleman asetelman sijaan (Eskola ja Suoranta 1998, Alasuutari 1999).

Aineiston kokoa ja haastateltavien valintaa määritteli se, että tutkimus toisi ilmi metsänhoitoa koskevien perusteluiden laajan kirjon. Aineistoa on niin sanotun kylläntymisperiaatteen mukaan riittävästi silloin, kun lisämateriaali ei tuo tutkittavasta teemasta esiin enää relevantteja näkökulmia (Eskola ja Suoranta 1998). Tutkimuksen tarkoituksena ei siten ollut hankkia otosta, joka edustaisi metsänomistajien todellista jakaumaa. Käytännössä vielä suhteellisen harvinaisesta eri-ikäisrakenteisen metsän hoidosta kiinnostuneiden metsänomistajien löytämistä edesauttoi haastateltavien kysyminen metsän erirakenteiskasvatuksen yleisen hyväksymisen puolesta toimivasta Pohjois-Pohjanmaan Hyvän metsänhoidon yhdistyksestä. Eri-ikäisen metsän kasvatuksesta kiinnostuneita haastateltuja löytyi myös sattumalta.

Toisaalta haastateltujen valinnassa kiinnitettiin huomiota siihen, että metsänhoitonäkemyksien lisäksi heidän taustansa vaihtelevat. Haastateltavista seitsemän oli naisia ja 17 miehiä. Heidän ikänsä vaihtelivat 33 vuodesta 78 vuoteen. Alle 40-vuotiaita haastateltuja oli kaksi, 40–59-vuotiaita 12 ja vähintään 60-vuotiaita 10. Eläkeläisiä heistä oli 10, palkansaajia viisi, maa- ja metsätalousyrittäjiä seitsemän ja muita yrittäjiä kaksi. Yhdellä haastatellulla oli yliopistotutkinto, seitsemällä opisto- tai ammattikorkeakoulututkinto, yhdeksällä ammattikoulu- tai muu ammatillinen tutkinto ja seitsemällä ei ollut ammattitutkintoa. Yhdellä haastatellulla oli metsäinsinöörin koulutus ja hän työskenteli koulutustaan vastaavassa työssä. Yhdellä oli metsäalan perustutkinto, mutta hän ei työskennellyt metsäalalla. Kahdella haastatellulla oli metsätalousyrittäjän tutkinto. 20 haastateltua asui maaseudulla ja 17 heistä asui omalla tilallaan. Taajamassa tai kaupungissa asui neljä haastateltua. Haastateltujen omistamat metsät sijaitsivat Pohjois-Pohjanmaalla ja 24 haastatellusta

22 myös asui siellä haastatteluajankohtana. Haastateltujen omistamien metsien pinta-alat vaihtelivat muutamista hehtaareista satoihin hehtaareihin.

Metsän uudistamista ja hakkuita koskevat oikeudenkäynnit ja katselmukset ovat tilanteita, joissa näkemyserot kärjistyvät ja konkretisoituvat. Tällaiset niin kutsutut *avaintapahtumat* (key events) voivat laukaista keskustelun, tai niissä voivat tulla julki keskeiset tutkittavan ilmiön teemat (O'Reilly 2005). Sen vuoksi oli perusteltua käsitellä myös näitä tilanteita oikeudenkäynti- ja katselmuspöytäkirjoihin tallennettujen argumenttien pohjalta. Oikeudenkäynti- ja katselmusaineistot tuovat myös konkreettista tietoa siitä, mihin metsänomistajien valinnat voivat johtaa ja mikä valintoja viimeistään rajoittaa. Aineistoksi valittiin neljän eri puolilla Suomea tapahtuneen hakkuita ja metsänuudistamista koskevan oikeustapauksen asiakirja-aineistot vuosilta 2004–2008. Yhden tapauksen oikeuden istuntoa myös seurattiin tehden todistajien puheenvuoroista muistiinpanoja kenttätöypäiväkirjaan. On muistettava, että kaikki aineistona käytetyt asiakirjat eivät sellaisenaan kerro metsänomistajan käsityksistä, koska ne ovat puolustusasianajajan tai todistajien muotoilemia.

2.2 Aineiston tulkinnan näkökulmat

Tutkimuksessa yhdistettiin kolme teoreettista näkökulmaa: poliittinen ekologia, toimijaverkkoteoria ja kognitiivinen antropologia. Kaiken aineiston hankintaa, haastatteluissa läpikäytyjä teemoja ja tulkintaa on ohjannut poliittisen ekologian luonnon ja kulttuurin molemminpuolista vuorovaikutusta korostava näkökulma. Haastatteluaineiston analyysiä ohjasi poliittisen ekologian lisäksi kognitiivisen antropologian näkökulma, ja oikeustapausaineistoa puolestaan toimijaverkkoteoria.

2.2.1 Poliittinen ekologia

Poliittisessa ekologiassa tarkastellaan tutkittavan kohteen yhteyttä monimutkaiseen kulttuuriseen, taloudelliseen, poliittiseen tai ekologiseen kontekstiinsa tekemättä ennako-oletuksia minkään tekijän määräävyydestä ja paloittelematta tutkittavaa ilmiötä osiin (Heikkinen ja Robbins 2007). Poliittisessa

ekologiassa inhimillisen merkityksenannon katsotaan ennemminkin rakentavan todellisuutta, kuin heijastavan sitä sellaisenaan. Tällä ei kuitenkaan tarkoiteta sitä, ettei maailmaa pidettäisi samalla todellisena ja ihmisen luokitteluista riippumattomana. (Biersack 2006.)

Poliittisessa ekologiassa kiinnitetään huomiota erityisesti vallan jakautumiseen eri toimijoiden kesken (Heikkinen ja Robbins 2007). Vallan voidaan katsoa määrittävän, kuinka johonkin ilmiöön liittyvät hyödyt, haitat tai resurssit jaetaan (Hornborg 2001). Vallan hyödyntämät resurssit voivat olla sekä symbolisia että materiaalisia: fyysistä voimankäyttöä, taloudellisia varoja, luonnonresursseja, organisaatioita, eri toimijoiden välisiä verkostoja, tietoa tai normeja (Paloheimo ja Wiberg 1996).

Kapeimmillaan vallan käsitteen avulla on kuvattu, kuinka käsiteltävissä teemoissa keskitytään havaittavaan, konkreettiseen käyttäytymiseen ja konflikteihin. Asiantuntijuuden ja objektiivisena pidetyn tiedon nähdään ratkaisevan nämä tilanteet, ja jonkin toimijan poikkeavien intressien tulkitaan merkitsevän tämän osapuolen epäpätevyyttä. Laajemmin ymmärrettyä valtaan liittyy se mitä teemoja otetaan esiin esimerkiksi lainsäädännössä tai eri organisaatioissa, ja mikä tieto tai osapuolet jäävät ulkopuolelle. Vallan on esitetty liittyvän saumattomasti koko toimintaympäristöön, jolloin valta ilmenee jo esimerkiksi kasvatuksessa ja koulutuksessa, joiden sisällöt ja painotukset ovat poliittisen vaikuttamisen kohde. (Lukes 1974, Gaventa ja Cornwall 2001, Wolf 2001.)

2.2.2 Kognitiivinen antropologia

Poliittinen ekologia tunnistaa ihmisen tietoisien päättelyn olemassaolon, mutta ei syvenny siihen tarkemmin. Haastatteluaineistoa tarkasteltiin yksityiskohtaisemmin kognitiivisen antropologian keinoin. Kognitiivisen antropologian mukaan ihminen järjestelee informaatiota mielessään *kulttuurisiksi malleiksi* kutsuttujen päättelyketjujen tai ajatuskaavojen avulla. (Strauss ja Quinn 1997.) Eri kohteita kuvaavat mallit ovat tallentuneet ihmisen muistiin, kumuloituen kokemuksen vaikutuksesta (Quinn 2005). Mallit ohjaavat nykyhetken merkityksenantoa, mutta ne myös suuntaavat tulevaisuudenodotuk-

sia tai menneisyyden muistikuvia. Mallien pohjalta ihminen pystyy täydentämään puuttuvan tiedon tai ymmärtämään moniselitteistä informaatiota. Ihmisellä on toisin sanoen usein ennakkokäsitys siitä, kuinka asiat yleensä tapahtuvat, ja näin hän pystyy ennakoimaan ympäristönsä tapahtumia. (Strauss ja Quinn 1997.)

Kuvaavaa mielenmalleille on, että ihminen tarkastelee maailmaa näiden mallien kautta, mutta ei yleensä näe itse mallia (Strauss ja Quinn 1997 (ref. Hutchins 1980)). Emme esimerkiksi tiedä puhuesamme, kuinka löydämme oikeat sanat, ainoastaan lopputulos eli mieleen tullut yhteyteen sopiva sana on havaittavissa (Strauss ja Quinn 1997). Mallit ovatkin tavallisesti tutkijan aineistostaan koostamia väittämiä haastatteltavien päättelystä ja heidän implisiittisesti välittämästään tiedosta (D'Andrade 1995). Mallien avulla voidaan kuvata, kuinka ihminen pukee sanoiksi, tiivistää ja käsitteellistää tietoa tai kuinka ihmismieli rajaa ja luokittelee eri ilmiöitä (Shore 1996).

2.2.3 Toimijaverkkoteoria

Poliittis-ekologinen viitekehys ei myöskään tarjoa systemaattista viitekehystä konkreettisen poliittisen toiminnan analysoimiseksi. Oikeustapausaineisto osoittautui foorumiksi, jossa valta, tieto ja toimijoiden päättelyn ja tavoitteiden erot kulminoituivat ja tämän toiminnan analysoimiseen sopi toimijaverkkoteoria. Oikeudenkäyntiasiakirjojen materiaali on suppeampaa ja osittain harkitummin esitettyä kuin haastatteluaineistossa, johon verrattuna osapuolien esittämistä perusteluista ja niiden syistä on mahdollista saada pelkistetty kuva. Asiakirjoissa eri toimijat – metsänomistajat, metsäkeskukset, heidän puolustuksensa sekä oikeuslaitokset – ovat myös suorassa vuoropuhelussa esittäessään selkeästi rajattuja väittämiä ja perusteluita reagoiden myös vastapuolen argumentointiin.

Toimijaverkkoteoria havainnollistaakin, kuinka poliittisen ekologian perusteemat eli toimijoiden väliset valtasuhteet ja tieto muodostuvat toimijoiden esittäessä tulkintoja käsitellystä asiasta toisilleen. Toimijaverkkoteoriassa toimijaksi määritellään mikä tahansa tekijä, joka saa aikaan jonkin toiminnan tai asiantilan muuttumisen. Siten niin ihmiset kuin ei-

inhimilliset tekijät, kuten luonnonympäristön osat, nähdään toimijoiksi. Ihmisen toiminta eroaa muista toimijoista intentionaalisuutensa takia. Tästä huolimatta konkreettiseen toimintaan tarvitaan inhimillisten ja ei-inhimillisten toimijoiden vuorovaikutusta. (Latour 2005.) Esimerkiksi metsä vastaa kasvullaan inhimillisten toimijoiden tekemisiin tai välillisesti metsälainsäädännön muutoksiin.

Inhimillisten toimijoiden jostakin asiasta esittämää tulkintaa on kuvattu toimijaverkkoteoriassa *kääntämisen* käsitteen avulla (Callon 1986, Latour 2005). Kääntämisessä on erotettu neljä vaihetta. Ensimmäinen kukin toimija *problematizoi* (problematization), mistä käsillä olevassa tilanteessa on kyse ja ketkä tai mitkä siinä ovat toisia toimijoita. Näin kukin toimija yrittää tulla näkökulmineen ongelmanratkaisun tärkeäksi osaksi. Seuraavaksi toimijat pyrkivät *herättämään toisten intentionaalisten toimijoiden kiinnostuksen* (interessement) esittämällä perusteluita näkökannalleen. Näin kukin toimija yrittää *värvätä* (enrolment) tarjoamaansa rooliin inhimillisiä tai ei-inhimillisiä toimijoita ja vakiinnuttaa tulkintansa. (Callon 1986.) Tulkinnot ovat sitä vaikuttavampia, mitä useampiin yhteyksiin ja mitä laajempaan verkostoon ne on onnistuttu liittämään. Jos käännös onnistuu, seuraa siitä *mobilisaatio* (mobilisation), mikä tarkoittaa sitä, että tulkintansa esittänyt toimija saa näkökannalleen hyväksynnän joiltakin toisilta toimijoilta. Tällöin verkoston muodostamiseen tähännyt toimija kykenee puhumaan toistenkin toimijoiden puolesta, samalla kun jotkin osapuolet hiljennetään. (Callon 1986, Latour 1987.)

3 Tulokset

3.1 Haastatteluaineiston analyysi kognitiivisen antropologian näkökulmasta

Metsänomistajien valitsemat metsänhoitotoimet ja heidän perustelunsa näille vaihtelivat paljon. Haastatteluaineistosta nousi esille ja korostui kuitenkin teemoja, joilla oli merkitystä yleisellä tasolla lähes kaikille haastatelluille riippumatta siitä, millä tavoin he halusivat metsiään hoitaa. Tällaisia useiden ihmisten jakamia perusteluita olivat erityisesti metsänhoidon taloudellinen kannattavuus, maisema,

metsänomistajien kanssa vuorovaikutuksessa olevat muut toimijat, organisaatiot ja laki, teknologia, metsien luontainen kasvutapa ja maaperän sekä puuston ominaisuudet. Käsitteet kuitenkin vaihtelivat kuinka nämä tekijät liittyvät yhteen ja vaikuttavat. Aineistosta olikin muodostettavissa pääpiirteittäin kaksi erilaista metsänhoidon päälinjaa ja kulttuurista mallia.

3.1.1 Vakiintuneen metsänhoidon malli

Kyllä mä ite kannatan sitä, että alue aukoksi, ja sitte taimet ja sitte lähetään kasvattamaan sitä. Niihän se lapsikin tehhään (nauraen). Sama asiahan se on puunkasvatuksessa. (20n50.)

Vakiintuneen metsänhoidon malli sisälsi metsänhoidon vaiheet, jossa päätehakkuuta seuraa maanmuokkaus ja metsänuudistaminen istuttaen, kylväen tai luontaisesti uudistaen. Uudistusaloja ei pidetty kauniina, mutta tulevan metsän odotus kaunisti ruumatkin aukeat. Hakkuuta kerrottiin voitavan myös rajata siten, että maisema pysyisi hyvänä. Myös kaistalahakkuut ja uudistusalojen pitäminen pieneinä mainittiin. Taimikon varhaishoito, taimikonhoito ja kasvatushakkuut olivat itsestään selviä metsänuudistamista seuraavia vaiheita. Alaharvennuksella ja alikasvoksen raivauksella kerrottiin tehtävän tilaa suuremmille ja parhaille puille. Joskus otettiin esille myös isomman puuston alle syntyneen taimikon hyödyntäminen. Joissakin tilanteissa voidaan käyttää myös yläharvennusta. Kasvupaikan tai puuston nähtiin usein määrittelevän, millä tavoin eri vaiheet tarkemmin ottaen toteutetaan, esimerkiksi maanmuokausmenetelmän valinnassa maaperä oli keskeinen tekijä. Maisemasyistä sekä metsässä liikumisen helpottamiseksi joskus arvostettiin myös mahdollisimman kevyttä muokkausta. Myös aurauksella oli edelleen puoltajansa, koska joissakin tilanteissa metsän katsottiin uudistuvan siten parhaiten.

Osa tämän metsänhoidon mallin omaksuneista näki tasaikäisten metsien kasvatuksen pohjautuvan metsien luonnolliseen tapaan uusiutua metsäpalojen tai myrskyjen kautta, metsän kasvun edetessä luonnostaan vaiheittain. Kaikkien metsänhoitotoimien tekemistä oikeaan aikaan painotettiin, koska siten metsän kasvu nopeutuu. Metsänhoitotoimista

seuraa myös kustannuksia, mutta koska eri toimenpiteet miellettiin välttämättömiksi metsän hyvän kasvun ja laadukkaan puun kehittymisen kannalta, merkitsivät ne lopulta taloudellista kannattavuutta. Metsänhoitoon tarjottu neuvonta, palvelut tai tuet nähtiin tärkeiksi ja metsänhoitoon kannustaviksi. Metsänomistajien aktiivisuuden vähenemistä metsänhoidossa ja metsänhoitorästien lisääntymistä pidettiin huolestuttavina ja metsänomistajia toivottiin heräteltävän huolehtimaan metsästään nykyistäkin enemmän. Nykyisen puunkorjuuteknologian arvioitiin soveltuvan parhaiten tasaikäisten metsien riittävän suurina ja selkeinä pidetyille leimikoille. Yleensäkin metsänhoitotoimia kerrottiin voitavan helpottaa pitämällä kuviot tai leimikot tasaikäisinä ja/tai riittävän isoina. Metsälain kerrottiin syntyneen tarpeesta saattaa metsät kuntoon aikaisemman hävitettävän metsän käytön johdosta. Lain uskottiin olevan tärkeä nykyäänkin siksi, ettei metsiä jätettäisi uudistamatta. Toisaalta joskus metsälain tarvetta myös epäiltiin, koska metsänhoidon koettiin sujuvan Suomessa hyvin jo ilmeikkään.

Tässä mallissa myös vaihtoehtoinen metsänhoidon linja – jatkuva kasvatusta tai eri-ikäisen metsän hoito – tunnistettiin, ja kielteisimmillään tämän ”määrämittaharsinnaksi”, ”harsinnaksi” tai ”ryöstökälyksi” kuvailun menetelmän luonnehdittiin johtavan metsän vajaatuottoisuuteen, koska metsästä miellettiin poistettavan parhaat puut ja metsän uudistumista pidettiin epävarmana. Menetelmän määriteltiin kuuluneen lähinnä menneisyyteen ja johtuvan esimerkiksi tiedonpuutteesta, ja tilanne voidaan korjata oikeaa tietoa jakamalla. Tällaisissa tilanteissa vallankäyttö ja oikeuttaminen kohdistuvat tietoon välineenä, jolla toimijat saadaan toimimaan halutulla tavalla (Lukes 1974, Gaventa ja Cornwall 2001).

Joskus ”jatkuva kasvatusta” miellettiin myös ”luonnonsuojeluksi”, jossa metsää ei juuri käytettäisi hyödyksi taloudellisessa mielessä. Valokuvissa nähtyjä, eri-ikäistä puustoa käsittäviä metsiä haluttiin tässä mallissa ohjailta tasaikäisiksi siten, että niistä poistetaan joko taimet tai suuret puut (ks. kuva 1). Mieli kuva tasaikäisen metsän ihanteesta ohjasi havainnointia ja metsänhoidon suunnittelua. Puuston eri-ikäisyys rajattiin usein pois mahdolliseksi nähdystä olevista vaihtoehdoista. Joskus vaihtelevan kokaisen puuston näkeminen herättikin hieman hämmennystä ja tällaisen metsän metsänhoitotoimien suunnitte-

lua saatettiin pitää vaikeana. Tämä on esimerkki siitä, kuinka kognitiivisessa antropologiassa esitetään tulevaisuuteen suuntauduttavan ja ympäristöä tulkittavan omaksutun kulttuurisen mallin pohjalta (D’Andrade 1995). Mikäli metsänomistajakunta kaupungistuu tai vieraantuu metsänhoidosta, voitiin poimintahakkuu nähdä erityisen vaikeaksi toteuttaa, koska metsänomistajilla ei uskottu olevan enää taitoa omatoimiseen puunkorjuuseen. Puun ostajien ei taas uskottu olevan tällä tavoin käsiteltävistä leimikoista kiinnostuneita.

3.1.2 Vaihtoehtoisen metsänhoidon malli

No kyllä kai se pääsääntö on, että mehtänhoito on samalla sadonkorjuuta, kun se järkevasti tehhään, että miksi sinne, ei sinne juuri tarvi mennä ilman sahaa ja kirvestä – kyllä se näin pääsääntösesi mennee, että ossaa ottaa hyövylliseen käyttöön puuta, sillä hoitaa. (18m60.)

Osa haastatelluista esitti yleisesti käytettyjä metsänhoitomenetelmiä kohtaan kritiikkiä ja he hakivat vaihtoehtoja, kuinka toteuttaa metsänhoitoa. *Vaihtoehtoisen metsänhoidon mallissa* metsänhoito oli tiivistetysti sanoen sahapuiden korjuuta, samalla kun poistetaan myös huonolaatuisia puita ja harvennetaan tiheikköjä. Mallia ei voinut nimetä sellaisenaan esimerkiksi ”erirakenteisen metsänhoidon malliksi”, koska monelle haastatellulle metsänhoidon vaihtoehtojen hakeminen ei merkinnyt itsetarkoituksellista pyrkimistä ainoastaan eri-ikäisen metsän kasvatukseen.

Tällaista metsänhoitoa saatettiin nimittää siihen myönteisesti suhtautuvien piirissä esimerkiksi ”isoimpien puiden hakkuuksi”, ”yläharvennukseksi”, ”jatkuva kasvatukseksi” tai myös ”harsinnaksi”. Olennaista nimityksestä riippumatta oli, että harventaminen oli samalla myös metsän uudistamista, koska harventaessa oli tärkeää säästää nuorempia puita ja taimia, joista metsän uudistumisreservi koostui. Säätelemällä puulajisuhteita eri tavoin eri kasvupaikoilla sekä hakkuiden voimakkuutta kerrottiin voitavan vaikuttaa metsän uudistumiseen. Silti toimet metsän kasvun lisäämiseksi eivät olleet niin korostuneesti esillä kuin vakiintuneen metsänhoidon mallissa. Ennemminkin metsän uskottiin kasvavan

paremmin, kun ihminen ei sekoita toimillaan luonnonmukaiseksi nähtyä metsän kasvua erirakenteisena. Mahdollisuuksia kasvattaa metsiä tällä tavoin koettiin hukattavan liian kaavamaisesti toteutetuissa alaharvennuksissa ja alikasvoksen raivauksessa. Joskus tämä tapa hoitaa metsää miellettiin perinteiseksi metsänhoidoksi, mitä harjoitettiin ennen viljelymetsätalouden aikaa.

Älttä ja kooltaan monipuolisen puuston katsottiin joustavan metsänomistajan tarpeiden mukaan: tällaisessa metsässä voitaisiin tehdä tarvittaessa joko ylä- tai alaharvennus. Harvennuksen voimakkuuskin voi olla tilannesidonnainen ja riippua esimerkiksi hakkuusta odotetuista tuloista. Puustoa katsottiin voitavan ohjailta erirakenteiseksi eri tavoin, kuten sopivilla harvennuksilla sekä pienaukkohakkuiden ja siemenpuuhakkuiden kautta. Useissa valokuvissa metsistä löydettiin mahdollisuuksia hoitaa metsää siten, että siinä säilyisi tai kehittyisi puuston erirakenteisuus (ks. kuva 1). Metsänomistajan omaksuma malli ja mielikuva metsänhoidosta auttoi tällöin havaitsemaan metsästä piirteitä, joita haluttiin hyödyntää. Kognitiivisen antropologian mukaan mielen mallit ja havaitseminen kytkeytyvätkin saumattomasti yhteen ja mahdollistavat muun muassa tilannekohtaisen nopean päättelyn (D'Andrade 1995). Toisaalta, jos metsää oli aikaisemmin hoidettu alaharventaen tai harventaminen oli kovasti myöhästynyt, saatettiin uudistushakkuu nähdä ainaksi vaihtoehdoksi. Joskus kerrottiin olevan tarpeen turvautua myös metsänviljelyyn, vaikka metsän uudistuminen luontaisesti olisi ollut ensisijaisesti tavoiteltu menetelmä.

Vaihtoehtoisen metsänhoidon mallissa korostui selkeästi taloudellisen kannattavuuden merkitys. Metsänuudistamisen ja muiden metsänhoidon vaiheiden hyödyn ei koettu aina kattavan niiden kustannuksia. Keskeiseksi koettu ongelma oli luottamuksen puute metsänomistajan omaa talouttaan koskevia päätelmiä kohtaan, vaikka juuri metsänomistajan oma talous voi olla metsänhoidon kannattavuudesta paljon tai kokonaan riippuvainen. Metsätalouteen toivottiin suhtauduttavan jatkossa enemmän kuin muuhunkin yritystoimintaan, jossa toiminnan harjoittajalla on riskien kantamisen lisäksi myös päättäväältä ja arvostettu tieto omasta tilanteesta ja omaisuudesta. Haastateltujen kokemus on taas esimerkki vallan ilmentymästä, jossa toimijan tieto on

vallan käytön kohde ja tulkittu epäpäteväksi (Lukes 1974, Gaventa ja Cornwall 2001).

Vaihtoehtoisen metsänhoidon mallista korostui myös laadukkaan puun arvostaminen. Parhaimmillaan laatupuulle oli onnistuttu saamaan hyvä hinta sopivan ostajan löydyttyä. Puun jatkojalostuksen kehittäminen nähtiin hyvin tärkeäksi varsinkin tässä mallissa. Tiheiden, luontaisesti uudistuneiden taimikoiden lisäksi myös erirakenteiset metsät nähtiin mahdollisuuksiksi tuottaa laadukasta puuta. Laadun kritisoitiin käytännössä unohtuvan harvennuksissa edelleenkin jossain määrin, ja alaharvennusta sovellettavan kaavamaisesti vanhasta tottumuksesta. Jossain määrin ongelmallisena poimintahakkuiden toteutuksessa pidettiin nykyistä puunkorjuuteknologiaa, mutta ei kuitenkaan aina. Taitavalla kuljettajalla arvioitiin olevan suuri merkitys hyvän lopputuloksen saamiseksi.

Metsänhoidon neuvonnan koettiin tukevan yksinomaan tasaikäisten metsien kasvatusta – vakiintunutta metsänhoidon mallia, mitä pidettiin ongelmana. Yksipuolisiksi nähtyjen metsänhoidon käytäntöjen ja joskus metsälainkin uskottiin tukevan metsäalan organisaatioiden ja metsäteollisuuden etuja metsänomistajien kustannuksella. Esimerkiksi metsänistutusta uskottiin suositeltavan tarpeettoman usein, jotta taimia saadaan myytyä riittävästi. Huonolaatuisten ”räkämänniköiden” näkeminen sekä havainnot muokausjälkien ulkopuolelta taimettuneista uudistusaloista heikensivät luottamusta asiantuntijoiden ohjeisiin. Tasaikäisen metsänhoidon päätettiin tuottaa paljon ja edullisesti kuitupuuta teollisuudelle. Metsälain sinänsä arvioitiin soveltuvan monenlaisiin metsänhoitovaihtoehtoihin ainakin jollain tavoin, mutta silti lakia tai erityisesti sen tulkintaa arvoitettiin. Näissä tilanteissa haastateltujen kokemuksia kuvaa vallan muoto, jossa ohjailtaan toimijoita haluttuun suuntaan. Tällöin jotkin osapuolet kokevat häviävänsä samalla kun jokin toinen toimija hyötyy (Schattschneider 1960, Bachrach ja Baratz 1970, Gaventa ja Cornwall 2001, Wolf 2001).

Lakia ehdotettiin muutettavan erirakenteisen metsän hoidon helpottamiseksi. Tässä mallissa arvioitiin myös, että kaupungistuva metsänomistajakunta hyväksyisi paremmin hakkuut, joissa metsän peitteisyys ja maisema säilyisivät. Haastatellut arvostivat myös itse puustoisena säilyvää ja puustoltaan vaihtelevaa metsämaisemaa.

Kuva 1. Yksi haastatteluissa näytetyistä valokuvista. Erityisesti tämänkaltaisen monenkokoista puustoa sisältävä kuva jakoi haastateltujen käsityksiä. Osa haastatelluista esitti, että kuvan kaltaisen metsän rakennetta täytyisi jatkossa yhdenmukaistaa ja valita, jätetäänkö taimikko vai isommat puut kasvamaan. Osa haastatelluista näki kuvan metsää voitavan ohjalla kasvamaan jatkossa erirakenteisena.

3.1.3 Vakiintuneen ja vaihtoehdoisen metsänhoidon mallin suhde Hyvän metsänhoidon suosituksiin

Analysoitu vakiintuneen metsänhoidon malli muokaili Tapion ”Hyvän metsänhoidon suosituksissa” (2006) esitettyä linjaa. Metsällä on uudistamisvaiheesta päätehakkuuseen etenevä kiertokulkunsa. Suosituksissa on kuvailtu myös erilaisia vaihtoehtoja hoitaa metsää: ”poiminta-, pienaukko-, väljennys-” ja ”tavallista voimakkaampi hakkuu”. Näitä hakkuuta tehdään esimerkiksi maiseman tai monikäytön vuoksi erityiskohteissa. Suositusten mukaan tarvittaessa hakkuissa voidaan myös vapauttaa alikasvosta ja kehityskelpoinen taimiaines. ”Hyvän metsänhoidon suositukset” ei kuitenkaan määrittele näitä keinoiksi hoitaa talousmetsää, kuten usea haastatelluista metsäomistajista teki. Toisaalta

muutamalle metsäomistajille syy poimintahakkuihin oli esimerkiksi rakennuspuiden hankkiminen, eikä puunmyynti.

Metsikön ikärakenteeseen saadaan ”Hyvän metsänhoidon suositusten” (2006) mukaan vaihtelevuutta pienaukko- ja kaistalehakuin (pienaukko on noin 0,1–0,5 hehtaaria). Näitä muutama voimakkaiksi kokemiaan metsäkäsittelytoimia välttellyt metsäomistaja kertoi tehneensäkin. Vaikka ”Hyvän metsänhoidon suosituksissa” on siten otettu huomioon eri tapoja soveltaa metsään erirakenteisuutta tuovia vaihtoehtoja, ja haastatellut olivat näitä myös itse löytäneet ja kokeilleet, suositusten tavoite poikkeaa silti vaihtoehdoisen metsänhoidon mallin omaksumien haastateltujen tavoitteista eli talousmetsän kannattavaksi koetusta hoidosta. Lisäksi ongelmaksi koettiin metsänhoitomenetelmien kaavamainen soveltaminen käytännössä.

3.1.4 Henkilökohtaiset mallit, metsänomistajakoh- taiset taustatekijät ja kokemusten käsitteel- listäminen

*Vakiintuneen ja vaihtoehdoisen metsänhoidon mal-
leja* voi sanoa kollektiivisiksi, koska molemmissa
tiivistyy usean haastatellun jakama metsänhoidon
linja pääpiirteittäin. Molemmissa malleissa hyväk-
si nähtyyn metsään kuuluivat tietyt elementit ja
joitakin rajattiin pois. Käsitteet kasvatuskelpoisesta
metsästä ohjasi havainnot, kuten kognitiivisessa
antropologiassa on esitetty mielenmallien toimivan
(D'Andrade 1995).

Kuten Kumelan ja Hännisen (2011) tutkimuk-
sessa, myös tässä tutkimuksessa esiin nostetuissa
malleissa tyytymättömyys nykyisiin metsänhoito- ja
hakuutapoihin ja kiinnostus jatkuvaan kasvatuk-
seen olivat usein yhteydessä keskenään, kun taas
vallitseviin metsänhoitokäytäntöihin tyytyväisten
keskuudessa kiinnostus oli vähäisempää. Toisaalta
edellä mainitussa tutkimuksessa havaittiin myös,
että usea metsänomistaja halusi soveltaa tarvitta-
essa erilaisia metsänhoitomenetelmiä. Myös tämän
tutkimuksen olennainen tulos on, että haastatellut
saattoivat usein yhdistellä erilaisia metsänhoitome-
netelmiä ja käytäntöjä joustavasti tilanteen mukaan.
Yksittäisen metsänomistajan kaikkia käsityksiä ei
voinut aina luokitella selkeästi vain toiseen malliin
kuuluvaksi. Kognitiivisessa antropologiassa onkin
painotettu, kuinka kukin henkilö yhdistää päätte-
lyssään asioita omista lähtökohdistaan. Mielikuvat
aikaisemmista kokemuksista ohjaavat havaintojen
tekoa. (D'Andrade 1995, Strauss ja Quinn 1997.)
Toisaalta mielle yhtymiä myös yhdistellään entuu-
destaan poikkeavin tavoin, ja siten käsitykset met-
sänhoidosta voivat ajan myötä joskus myös muuttua,
kuten aineistossakin kävi ilmi (ks. Strauss ja Quinn
1997).

Vähintään kolmasosalla haastatelluista käsitykset
kuuluvat ensisijaisesti tai ainoastaan vakiintuneen
metsänhoidon malliin. Noin kolmasosa haastatel-
luista painotti metsänhoitomenetelmien soveltamista
eri tavoin eri tilanteissa ja heidän käsityksiään saat-
toi luokitella sekä vakiintuneen että vaihtoehdoisen
metsänhoidon malliin kuuluvaksi. Noin kolmannes
haastatelluista valitsi ensisijaisesti vaihtoehdoisen
metsänhoidon mallin. Sopivien vaihtoehtojen ha-
kemisen vapaus kuvasi usean metsänomistajan ta-

voitteita paremmin, kuin pyrkimys erirakenteiseen
metsään sinänsä.

Sekä vaihtoehdoisen että vakiintuneen metsänhoi-
don mallin puoltajissa oli miehiä ja naisia ja hei-
dän ikänsä vaihtelivat. Selkeimmin vaihtoehdoisen
metsänhoidon mallia painottaneet haastatellut olivat
miehiä, mutta myös yhdelle naisista se oli mieluisin
vaihtoehto. Haastatellut, joilla oli jokin metsäalan
koulutus (metsäalan perustutkinto, metsätalousinsin-
ööriin tutkinto sekä metsätaloustyöntekijät) valitsivat
vakiintuneen metsänhoidon mallin. Muiden koulu-
tus- ja ammattitaustojen tai asuinpaikkojen osalta
vakiintuneen ja vaihtoehdoisten mallien puoltajista
ei löytynyt selkeitä ryhmiä. Myöskään haastateltujen
omistamien metsälöiden pinta-ala ei ollut yhteydessä
heidän metsänhoitokäsityksiinsä. Molempien mal-
lien kannattajissa oli muutamien hehtaarien, mutta
myös kymmenien sekä satojen hehtaarien omistajia.
Metsänhoitomieltymyksistä riippumatta metsämai-
semat, metsän eläimet, marjastus, sienestys sekä ra-
kennus- tai polttopuiden hankkiminen olivat tärkeitä
kaikille metsänomistajille.

Muissa yhteyksissä löytyi joitakin eroja metsän-
omistajakohtaisista taustatekijöistä. Esimerkiksi jos
haastatellun työ oli luonteeltaan henkistä, metsässä
toimiminen miellettiin usein hyötyliikunnaksi ja
metsällä oli selkeämmin muutakin, kuin puhtaasti ta-
loudellista merkitystä. Maanviljelijät pitivät metsää
suoremmin tulonlähteenä eikä kukaan heistä puhu-
nut metsänhoitotoista kuntoiluna tai hyötyliikuntana.
Puistomaisen siistiksi raivattua tai puustoltaan vaiht-
televaa metsää haluttiin kasvattaa kodin välittömässä
läheisyydessä, kun taas hakkuuaukeiden oikea sijain-
ti saatettiin rajata kauempana sijaitseviin metsiin.

Haastateltujen metsänhoitovalinnat ja tapa kuinka
he olivat oppineet metsänhoitoa, olivat jonkin ver-
ran yhteydessä toisiinsa. Usea oli käynyt metsän-
hoidon kursseilla ja piti metsäalan ammattilaisten
neuvoja tärkeinä. Nämä tiedonlähteet painottuivat
enemmän vakiintuneen metsänhoidon mallin omak-
suneilla haastatelluilla. Metsänhoitoon vaihtoehtoja
hakeneista osa oli sen sijaan omaksunut vaikutteita
metsänhoitoon perheeltään ja sukulaisiltaan. He
toivoivat, että erirakenteisen metsän hoitoon olisi
tarjolla enemmän neuvontaa. Vallan yhdeksi toimin-
tamekanismiksi onkin esitetty joidenkin teemojen
tai jonkin tiedon mukaan ottamista eri käytäntöihin,
samalla kun toisia mahdollisuuksia suljetaan toimin-

nan ulkopuolelle (Schattschneider 1960, Bachrach ja Baratz 1970, Gaventa ja Cornwall 2001, Wolf 2001).

Metsänhoidon oppimisessa voitiin nimetä joskus selkeästi jokin lähde, josta tieto on opittu, mutta usein asioita kerrottiin opitun kokemuksen kautta vähitellen harjaantuen. Oma havainto ja kokemus ovat ensisijaista tiedon oikeellisuuden arvioimisessa (ks. Heikkinen 2002). Tällöin selkeää lähdettä yksittäiselle tiedolle ei pystytä juuri nimeämään, vaan ”silmän” kerrottiin ”sanovan”, mitä metsässä on tehtävä. Kognitiivisessa antropologiassa oppimisen on kuvattu voivan tapahtua juuri tällä tavoin tiedostamatta ja miellehtymien kautta, mutta toisaalta se voi olla myös tietoista ja vaiheittain etenevää, kuten teoreettinen opiskelu koulussa (D’Andrade 1995).

Aineistoa voidaan tarkastella myös siitä näkökulmasta, kuinka haastatellut käsitteellistivät yksilöllisiä kokemuksiaan. Ajatuksia jäsennettiin yllättävänkin yhdenmukaisilla sanavalinnoilla: metsä merkitsi esimerkiksi ”kotia” tai ”elinympäristöä”, metsätyöt olivat ”hyötyliikuntaa” sekä ”vastapainoa” ja metsässä oleminen ”terapiaa”. Metsäalan ammattilaiset saattoivat olla ”mehtäherroja”, ”mehtähuseineja” tai ”kirjanoppineita”, maanmuokkaus oli ”möykytystä” tai ”mullistamista”, metsänhoito ”harsintaa” tai ”aukkohakkuuta”. Kognitiivisessa antropologiassa onkin käsitelty ihmisen tapaa jakaa ja tiivistää tällaisten ilmauksien avulla yksilöllisiä kokemuksia. Tällä tavoin myös muutoin julkilausumaton tieto tai tunteita herättäneet kokemukset voidaan pukea helpommin sanoiksi (Shore 1996). Tällaisilla ilmaisuilta haastatellut usein korostivatkin näkemyksiään.

3.2 Oikeudenkäyntiasiakirjojen analyysi toimijaverkkoteorian näkökulmasta

3.2.1 Problematsointi – mistä oli kyse?

Kahdessa tapauksista oli kyse päätehakkuun jälkeisestä metsän uudistamisesta. Metsäomistajat eivät nähneet taimikon perustamisen vaativan varsinaisia perustamistoimenpiteitä – muokkausta ja istuttamista – ollenkaan tai tarvittaessa tehdyn täydennysistutuksen uskottiin riittävän. (Katselmuspöytäkirja 1.10.2004, Rovaniemen hovioikeuden tuomio... 2007.) Yksi tapauksista koski tehdyn siemen-

suojuspuuhakkuun jälkeistä metsän tilaa. Metsäomistajan mukaan alue tulisi uudistumaan luontaisesti. (Ylivieskan käräjäoikeuden tuomio... 2007). Yhdessä tapauksista maanomistaja suunnitteli tekevänsä metsässä päätehakkuun ennen kuin metsä on uudistuskypsää, koska hän piti tehtyä alaharvennusta epäonnistuneena. Hänen mukaansa puuston uudistaminen olisi tullut taloudellisesti kannattavammaksi, kuin sen kasvattaminen edelleen. (Korkeimman hallinto-oikeuden päätös... 2008.)

Katselmuksissa ja oikeudessa metsäkeskukset puolestaan katsoivat, että uudistettaville alueille tarvitaan maanmuokkausta ja istutus koska taimikon perustamistoimenpiteitä ei ollut tehty määräjän kuluessa eikä kasvatuskelpoisten taimien määrä riitä (Katselmuspöytäkirja 1.10.2004, katselmuspöytäkirja 13.10.2005; Kemijärven käräjäoikeuden tuomio... 2006). Toteutetusta siemen- ja suojuspuuhakkuusta pohdittiin ensin, onko hakkuu ollut käytännössä kasvatus- vai uudistushakkuu (Ylivieskan käräjäoikeuden tuomio... 2007). Hakkuun suorittamista vaadittiin tehtäväksi loppuun ennen uudistamistoimia, koska hakkuuta ei ollut tehty ”puuston kasvattamista edistävällä tai uuden puuston aikaansaamista edellyttävällä tavalla siten kuin metsälaki ja maa- ja metsätalousministeriön metsälain soveltamisesta tekemä päätös edellyttävät” (Katselmuspöytäkirja 1.11.2005, Metsäkeskus Pohjois-Pohjanmaan... 2005). Metsän käsittelykielto annettiin alueelle, missä metsäomistaja olisi halunnut tehdä uudistushakkuun epäonnistuneena pitämänsä alaharvennuksen jälkeen (Korkeimman hallinto-oikeuden päätös... 2008).

Toimijaverkkoteoreettisesti kyseessä on problematisoinnin vaihe, jossa eri osapuolet pyrkivät määrittelemään kyseessä olevan ongelman siten, että heidän näkökulmansa tulisi huomioiduksi, ja jos mahdollista, ratkaisevaksi. Toimijat määrittelevät, millaisena he näkivät metsän. Koska maanomistajien ja metsäkeskusten tai katselmustoimikuntien käsitykset poikkesivat toisistaan, olivat myös tarpeellisia pidetyt toimenpiteet erilaisia. (Ks. Callon 1986.) Yksinkertaistaen esimerkiksi metsäkeskukset määrittelevät metsää vakiintuneiden kriteerien, kuten ”taimien kasvatuskelpoisuuden” ja ”perustamistoimenpiteille määriteltujen määräaikaisten” perusteella. Metsäomistajat taas perustelivat toimimistaan vetoamalla havaintoon metsän kasvusta.

3.2.2 Kiinnostuksen herättäminen ja värvääminen – kuinka näkökantoja perusteltiin?

Metsäkeskusten nähtiin puuttuneen asiaan liian aikaisin ja arvioivan kohteita vakiintuneen eli taloudellisesti kasvatuskelpoisen taimikon kriteereillä liian varhain, eli silloin, kun aika taimikon perustamiselle oli juuri päättynyt tai suojuspuuhakkuun alkaessa (Ylivieskan käräjäoikeuden tuomio... 2007, Maanomistajan valitus Turun... 2008). Sen sijaan maanomistajat tai heidän puolustuksensa laskivat riittävään taimimäärään kuuluvaksi myös hieskoivut sekä alle puolen metrin etäisyydellä toisistaan olevan taimet, koska tarkoituksena oli osoittaa maan taimettumiskelpoisuus. Tällöin maa- ja metsätalousministeriön metsälain soveltamista koskeneen päätöksen 224/1997 mukaisia vakiintuneen taimikon kriteereitä ei käytetty. (Ylivieskan käräjäoikeuden tuomio... 2007, Maanomistajan valitus Turun... 2008.)

Puolustuksen tai maanomistajien perusteluissa painoutuivat myös kyseessä olevien alueiden vaihtelevat piirteet, kuten reunametsät, puuston siemennyskykyisyys sekä metsän uudistamista hankaloittavat kalliot, karuus, kivisyys, kosteat juotit sekä hirvet. Puolustus saattoi vedota myös metsien luonnonmukaiseen kehitykseen, jossa puuston ei nähty kehittyvän tasaikäiseksi. Tällöin sekametsää pidettiin usein hyvänä tavoitteena ja muiden kuin päävaltapuiden määriteltiin olevan siemen- ja suojuspuiksi soveltuvia. Taimikkoon ja kasvatettavaan puustoon voitiin hyväksyä vaihtelevan kokoisia puita ja taimia. Lehtipuiden alle ilmaantuva kuusentaimikko nähtiin metsän luonnolliseksi kehitykseksi, lehtipuiden toimiessa suojana hallaa vastaan. (esim. Lähde... lausunto 2004, Maanomistajan vastine Lounais-Suomen... 2005, Lähde... yhteenveto 2007, Rovaniemen hovioikeuden tuomio... 2007.) Metsänuudistamisen tuloksien muistutettiin olevan tärkeämpiä, kuin käytettyjen keinojen:

Metsälaki edellyttää uuden puuston aikaansaamista ja sitä, ettei metsää hävitetä (8–9 §). Tämä on myös oma tavoitteeni; hoitaa metsiä siten että ne ovat jatkuvassa kasvussa, uudistuvat ja niistä saadaan taloudellista tuottoa. Metsän käsittelytapani on tosin erilainen kuin vallitseva käsitys, mutta päämäärä, metsän hoitaminen ja kasvatus on sama. Täten olen

mielestäni toiminut lain ”hengen” mukaan, vaikka menetelmä onkin erilainen. (Maanomistajan vastine Pohjois-Pohjanmaan... 2005.)

Tärkeä peruste maanomistajien näkökannan puolustuksessa oli myös tehtyjen valintojen taloudellisuus. Jotta metsälain tavoite taloudellisesti kannattavasta metsätaloudesta toteutuisi, pitäisi metsänhoitotoimien tulla kannattaviksi myös metsänomistajalle (Maanomistajan valitus Rovaniemen... 2006). Esimerkiksi eräs metsänomistaja muistutti uudistettavan alueen olevan osittain joutomaata, mitä hänen mukaansa ei ollut otettu asian käsittelyssä huomioon (Rovaniemen hovioikeuden tuomio... 2007), kun taas erään tapauksen puolustus perusteli istuttamisen tarpeettomuutta haavan hyvällä kysynnällä lähiseudulla (Lähde... lausunto 2004). Mikäli hakkuussa poistetaan ylimmän latvuskerroksen puita ja jätetään pienempiä kasvaamaan, tuottaisivat ne vartuttuaan ylimääräisen sadon. Näin esitettiin tapauksessa, jossa oli kyse luontaisen uudistamisen edellytysten täyttymisestä siemen- ja suojuspuuhakkuiden jälkeen. (Lähde... 2007.) Metsän varhaista uudistamista toivonut metsänomistaja päätteli suurimpien puiden poimintahakkuun tulevan varsinkin Lapin karuissa olosuhteissa kannattavamaksi, kuin viljelymetsätalouden (Maanomistajan vastine Lapin... 2006). Perusteluissa hän värväsiin mukaan ajatuksen vaihtoehtoista sijoituskohteista, joiden tuottoon metsän tuottoa pitäisi verrata sekä metsänuudistamisen kustannuksille laskettavan koron (Lapin metsäkeskuksen päätös... 2005, Maanomistajan vastine Lapin... 2006).

Metsäkeskuksen pyrkimys on osoittautunut vääräksi, koska kyseinen alue on uudistunut yli 80 % luontaisesti. Tämä on osoittautunut metsän edistymisen kannalta oikeaksi ja talouden kannalta myös. Metsäkeskuksen mukaan kyntö ja istutus kuuselle 1200 tainta, kustannukset olisivat olleet 1200 €/ ha yht. 7200 €. Olen täydennys-istuttanut alueen ja kustannukset ovat olleet yht. 1500 €. Metsäkeskuksen menettelyn mukaan taantuma olisi ollut ainakin 5–10 vuotta, koska he edellyttävät että kaikki taimet jotka ovat yli 90 cm poistetaan. Mielestäni edistyneimmän taimikon poistaminen on väärin. Alueella on 90–300 cm taimia laskelmieni mukaan 7000–8000 kpl. ja alle 90 cm taimia huomattavasti enemmän. (Maanomistajan toimittama lisäys... 2006.)

Katselmustoimikunnat sen sijaan päättelivät, että taimikot eivät kehittyisi taloudellisesti kasvatuskelpoisiksi ellei taimikon perustamistoimenpiteitä, vähintään maanmuokkausta ja tarvittaessa myös kylvää, istutusta ja raivausta, tehdä. (Katselmuskohteen esittely 27.9.2004, Katselmuspöytäkirja 13.10.2005, Katselmuspöytäkirja 1.11.2005.) Alaharvennettu metsä, tasakokoinen taimikko tai päävaltapuut siemen- ja suojuspuina vastasivat kuvaa kasvatuskelpoisesta metsästä (Katselmuskohteen esittely 27.9.2004, Metsäkeskus Pohjois-Pohjanmaan ilmoitus... 2005, Lapin metsäkeskuksen lausunto... 2006). Esimerkiksi päävaltapuustoon kohdistuneen suojuspuuhakkuun metsäkeskus arvioi ensin kasvatushakkuun kriteereillä, ja piti hakkuuta lainvastaisena, koska ”kasvatushakkuussa on ensisijaisesti jätettävä kasvamaan hyväkasvuisia ja -laatuisia ylimmän latvuserroksen puita.” ”Tasaikäisestä poikkeavan metsikön kasvattaminen” ei olisi ollut hyväksyttävä syy alittaa kasvatushakkuussa jätettävää puuston pohjapinta-alaa, koska kyseessä on ”tavanomainen metsämaa”. Koska päävaltapuut oli poistettu, jäljelle jäänyt puusto ei täyttäisi myöskään luontaiseen uudistamiseen tarvittavan puuston kriteerejä. (Metsäkeskus Pohjois-Pohjanmaan ilmoitus... 2005.)

Vaikka taloudellisuutta ei unohtettu ainakaan taimikon kasvatuskelpoisuutta arvioitaessa, ei se kuitenkaan painottunut käytetyissä perusteluissa samalla tavoin kuin metsänomistajilla tai heidän puolustuksellaan. Sen sijaan, kuten metsän varhaisesta uudistamisesta koskeneessa tapauksessa todettiin, myös monimuotoisuus on huomioitava siten, ettei sitä unohteta välittömän taloudellisen hyödyn kustannuksella. Arviot puuston laadusta ja uudistamiskypsyydestä perustuivat tällöin metsän tilaan, eivät metsänomistajan tarpeeseen saada metsästä vaihtoehtoisten sijoituskohteiden kanssa kilpailukykyinen tuotto. Vajaatuottoisuudesta olisi kyse esimerkiksi, mikäli kullekin kasvupaikalle ominainen puuntuotoskyky ei toteudu. (Lapin metsäkeskuksen lausunto... 2006.) Yhdessä tapauksista maanomistajan puolustuksen esittämiä laskelmia eri metsänkäsittelyvaihtoehtojen taloudellisesta kannattavuudesta metsäkeskuksen puolustus piti asiaankuulumattomina (Kenttäyömuistiinpanot 8.5.2007).

Metsälain samoin kuin maa- ja metsätalousministeriön päätöksen 224/1997 mukaiset erityiset syyt uu-

distaa metsä, edellyttävät – jotakin poikkeuksellista ”normaalista”. – Mikäli maanomistajan esittämä korkovaatimus hyväksyttäisiin perusteeksi näiden metsiköiden uudistamiselle, merkitsisi se Lapissa uudistamisedellytysten rajua muutosta laajoilla pinta-aloilla. (Lapin metsäkeskuksen lausunto... 2006.)

Kun tarkastellaan metsälain 1 §:ää perusteluineen ja perustuslakivaliokunnan metsälakia säätävässä antamassa lausunnossa mainittuineen metsätalouden luontaisesti pitkistä puunkierroajoista ja objektiivisesta kiinteistötaloudellisesta edusta, havaitaan, ettei lain 1 §:ssä mainitulla kestäväällä hyvällä tuotolla tarkoiteta liiketaloudellista vaan kansantaloudellista tuottoa. Sääntelyn tavoitteena on siten Suomen kansantalouden edun mukaisesti taata metsien jatkuvasti mahdollisimman suuri puun tuotto. Sanottu tavoite, joka ilmenee myös metsälain 8 ja 9 §:stä, on ainakin pitemmän ajan kuluessa myös yksityisten maanomistajien edun mukainen. (Korkeimman hallinto-oikeuden päätös... 2008.)

Toimijaverkkoteorian mukaisesti tässä vaiheessa toimijoilla on tilanteesta keskenään kilpailevat versiot, joita kohtaan he herättelevät kiinnostusta esittämällä näkökannoilleen perusteluja. Näin he pyrkivät myös heikentämään vastakkaisen osapuolen tulkintojen asemaa. (Callon 1986.) Metsänomistajien tai heidän puolustuksensa perusteluissa painottuivat metsän vaihtelevat piirteet ja metsänomistajalähtöisesti tarkasteltu taloudellinen kannattavuus. Metsäkeskukset tai katselmustoimikunnat perustivat käsityksensä metsänomistajalähtöisen näkökulman sijaan metsän tilaan. Osapuolien käyttämät erilaiset taimien laskentatavat sekä käsitykset kasvatuskelpoisesta metsästä rekrytoivat saman metsikön heidän puolustamaansa toimintaa perustelevaksi toimijaksi, jonka toiminta oli metsänkasvua. Jos kiinnostuksen herättäminen onnistuu, problematisoinnin aikana esitetyt määritelmät tilanteesta vahvistuvat (Callon 1986).

3.2.3 Mobilisointi – kenen näkökanta hyväksyttiin?

Metsänuudistamisesta koskeneista tapauksista kahdessa metsänomistajan todettiin syyllistyneen metsärikkomukseen. Taimikon perustamistoimenpiteistä

olisi ollut huolehdittava niille asetetun ajan kuluessa. Oikeuden päätösten mukaan taimikoista ei ollut kehittynyt tai tulisi kehittymään kohtuullisessa ajassa taloudellisesti kasvatuskelpoista taimikkoa. (Rovaniemen hovioikeuden tuomio... 2007, Salon kärjäoikeuden tuomio... 2008.) Kolmannessa metsänuudistamista koskeneessa tapauksessa kärjäoikeus totesi, että suojuspuuhakkuussa jätettävän puuston järeydestä ja lukumäärästä sekä hakkuuajankohtana kasvavien taimien lukumäärästä ei säädetä laissa. Sekä suojuspuiden että taimien määrän pääteltiin riittävän saamaan aikaan kasvatuskelpoisen taimikon säädetyssä ajassa. (Ylivieskan kärjäoikeuden tuomio... 2007.) Kaikissa näistä tapauksista metsässä oli toimittu eri tavoin, kuin metsänkäyttöilmoituksessa oli esitetty, mutta ainoastaan yhden tapauksen ratkaisussa tähän viitattiin ja pidettiin tärkeänä perusteena metsärikkomuksen langettamiselle (Salon kärjäoikeuden tuomio... 2008).

Tapauksessa, jossa metsänomistajan hakkuuajakauden vuoksi oli annettu käsittelykielto, kielto säilyi osalla alueesta. Päätöstä perusteltiin kansantaloudellisilla ja luonnonarvojen säilyttämistä koskevilla intresseillä. Todettiin, että yksityisen maanomistajan edun olisikin tarkoitus seurata pitkällä aikavälillä kansantalouden saamista hyödyistä. Koska maa- ja metsätalousministeriön vuonna 2006 antamassa asetuksessa uudistamiskelpoisen puuston läpimittaa ja ikää koskevia vaatimuksia muutettiin, puolustuksen tulkinta sai aikaan osittaisen mobilisoinnin metsäkeskuksen poistaessa antamansa käsittelykiellon vuonna 2006 osalta kiistanalaista aluetta. (Korkeimman hallinto-oikeuden päätös... 2008.)

Toimijaverkkoteoreettisesti tarkasteltuna tässä mobilisoinnin vaiheessa jokin osapuoli vakiinnuttaa tulkintansa metsälaista, metsästä, sen kasvusta ja tarvittavista toimenpiteistä. Yhdelle osapuolelle jää oikeus määritellä ongelmatilanne ja hiljentää samalla kilpailevat tulkinnat. Tällä tavoin käänösprosessi ja mobilisoinnin onnistuminen kuvaa myös mekanismeja, kuinka jonkin toimijan valta muodostuu käytännössä ja kuinka valta konkretisoituu toisten toimintaan vaikuttamiseksi. (Callon 1986.)

4 Tulosten tarkastelu ja johtopäätökset

4.1 Tulosten tulkinta poliittisen ekologian viitekehyksessä

Metsänomistajien ja oikeustapauksissa metsänomistajien ja metsäkeskusten tulkinnat samoista tilanteista poikkesivat toisistaan paljon. Vaikka kyseessä olisi täsmälleen sama metsikkö, värittää inhimillinen merkityksenanto sitä, kuinka nähty tulkitaan. Erityisesti käsitykset metsän tilasta, metsän vaatimista toimenpiteistä sekä metsänhoidon taloudellisuudesta olivat aineistossa vastakkain.

Ihmisten tulkintaerojen huomioinnin lisäksi poliittisessa ekologiassa keskeistä on yhdistää aineisto laajempaan yhteyteensä. Taustoittamalla tutkimusta katsauksella metsähistoriaan voitiin huomata, että eri osapuolien päättelyn eroavuuksissa on samankaltaisuuksia jo vuosikymmenien ajan risteilleiden keskusteluiden ja kiistelyiden kanssa (ks. esim. Siiskonen 2007, 2008, Kumpulainen 2008). Erityisesti *vaihtoehtoisen metsänhoidon mallissa* esiintuodut käsitykset metsäteollisuuden ja metsäalan eri organisaatioiden vallasta metsänhoitokäytäntöjen ohjaamisessa, jopa metsälain muodostumisessa ja lain soveltamisessa tulivat ymmärrettävämmiksi, kun nykypäivää tarkastellaan aikaisempi kehitys huomioiden. Metsänomistajat viittasivat metsien käytön historiaan myös omien valintojensa perusteluissa. Metsänomistajien käyttämät perustelut yhdistyivät myös viime vuosien kehityskulkuihin: esimerkiksi esiin tuotiin tarve monipuolistaa puunjalostusta Suomessa edelleen, kun huomioidaan jo tapahtuneet ja meneillään olevat metsäteollisuuden rakennemuutokset. Osa metsänomistajista yhdisti metsien käytössä ja metsäteollisuudessa tapahtuvat muutokset myös tarpeeseen monipuolistaa metsänhoidon menetelmiä. Näin nähtiin voitavan vastata tulevaisuuden metsänomistajien arvojen muutokseen sekä puun käyttötarkoitusten monipuolistumiseen.

Osa metsänomistajista – *vaihtoehtoisen metsänhoidon mallin* omaksuneet metsänomistajat kokivat edelleen, ettei heidän omiin arvioihinsa heidän omasta taloudenpidostaan luoteta. Tämä haastateltujen hyvin selkeästi esiin tuoma seikka metsänhoidon taloudellisuuden merkityksestä kaikissa metsänhoi-

don vaiheissa poikkesi siitä aikaisempien tutkimuksien tuloksesta, jonka mukaan metsänomistajat eivät yleensä esittäneet taloudellisia tekijöitä syyksi juuri omiin valintoihinsa metsänuudistamisessa. Sen sijaan he esittivät esimerkiksi paremman uudistamistuloksen vaikuttavan luontaisen uudistamisen valintaan tai metsän uudistamisen viivästyminen heidän omalla kohdallaan, kun taas taloudellisten tekijöiden arvioitiin vaikuttavan metsänomistajakunnassa yleisesti ottaen (Saksa ym. 1999, Koskela ja Karppinen 2005). Aikaisemmin on myös havaittu, että metsänomistajat pitivät metsänuudistamista tarpeellisuena eikä sitä esitetä laiminlyötävän tietoisesti (Koskela ja Karppinen 2005). Tästä poiketen vaihtoehdoisen metsänhoidon mallissa ja käsitellyissä oikeustapauksissa metsän uudistamatta jättäminen oli tietoista, sille esitettiin perusteluita, ja näiden lisäksi myös keinoja, kuinka metsänuudistamistoimia voitaisiin välttää pitämällä metsä peitteisenä.

Eroja tutkimustulosten välille tekee tutkimusten toisistaan poikkeava kysymyksenasettelu, aineisto ja teoriatausta. Poliittisen ekologian mukaisesti keskeinen tämän tutkimuksen aineistosta esiinnoussut teema oli vallan jakautuminen ja ilmeneminen eri toimijoiden kesken. Kuten vallan lajeja käsitellessä tutkimuksissa on esitetty, voidaan valta ymmärtää laajimmillaan siten, että se on muokannut koko toimintaympäristön käytäntöineen ja organisaatioineen (Wolf 2001). Vaihtoehdoisen metsänhoidon mallin omaksuneet metsänomistajat kokivatkin, ettei vaihtoehtoja metsänhoidossa ole juuri ollut.

Toisaalta *vakiintuneen metsänhoidon mallin* omaksuneet metsänomistajat olivat tyytyväisiä viime vuosikymmenien aikana tapahtuneeseen kehitykseen. He toivat esiin havaitsemansa metsien kohentuneen tilan ja kokivat metsänhoidon tulevan heille taloudellisesti kannattavaksi vakiintuneita metsänhoidon menetelmiä käyttäen. Metsänhoidon ohjeistukseen ja metsäalan toimijoihin luotettiin. Myös aikaisemmissa tutkimuksissa on todettu metsäalan ammattilaisten neuvonnan tärkeys metsänomistajien tiedonlähteenä (Karppinen ym. 2002, Karppinen 2005). Ongelmaksi nämä haastatellut näkivät yleistyneet metsänhoitorästit ja tärkeänä pidettiin, että passiivisia metsänomistajia kannustettaisiin huolehtimaan metsästään aktiivisemmin, ja lähes poikkeuksetta metsänhoitosuosituksen esittämällä tavalla. Kuten myös Koskelan ja Karppisen (2005) tutkimuksessa,

metsänomistajat esittivät yhdeksi metsänhoitotöiden viivästyminen syyksi tiedonpuutetta ja välinpitämättömyyttä. Voi sanoa, että näiden metsänomistajien käsitystä kuvaa vallan muoto, jossa ongelmia ei liitetä toimintaympäristön muovaamaksi, vaan ennemminkin yksilöiden ominaisuudeksi, jolloin ratkaisuna nähdään väärän tiedon oikaiseminen esimerkiksi asiantuntijaohjeistuksen avulla (Lukes 1974, Gaventa ja Cornwall 2001). Metsänomistajakunnan muutos yhdistettiin myös kehitykseen, jossa pienipiirteisempi metsänhoito ei enää onnistu kuten ennen, koska metsänomistajilla ei ole taitoa, aikaa ja halua huolehtia metsänhoidosta omatoimisesti.

4.2 Tuloksien merkitys

Haastatteluiden analyysissä kognitiivisen antropologian näkökulmasta, oikeustapauksien toimijaverkkoteoreettisessa analyysissä ja poliittis-ekologisen laajemman viitekehyksen tasoilla toistuivat samat teemat ja perustelut. Tämä ilmentää hyvin, kuinka inhimillisessä toiminnassa yksilöt ja yhteiskunnan makrotaso, kuten lainsäädäntö, ovat molemminpuolisessa vuorovaikutuksessa. Tässä mielessä tutkimuksen teoreettiset lähtökohdat täydensivät hyvin toisiaan. Metsänomistajien päättelyä voitiin tarkastella yksityiskohtaisemmin kulttuuristen mallien avulla, toimijaverkkoteoria jäseni toimijoiden välistä vuorovaikutusta ja lopuksi poliittis-ekologisen lähestymistavan mukaisesti metsänomistajien valinnat sijoitettiin laajempaan toimintaympäristöön.

Metsänhoitoa kritisoineilla metsänomistajilla oli tässä tutkimuksessa mahdollisesti suurempi rooli, kuin toisenlaisia menetelmiä ja tutkimuskysymyksiä käytettäessä olisi ollut. Aikaisemmista tutkimuksista (Kumela ja Hänninen 2011, Rämö ym. 2011) poiketen jatkuvasta kasvatuksesta kiinnostuneet metsänomistajat painottivat selkeästi metsän taloudellista merkitystä. Esimerkiksi Rämön ym. (2011) tutkimuksessa jatkuvaan kasvatukseen tähtäävät hakkuut olivat vähiten suosittu vaihtoehto kaikille muille metsänomistajaryhmille paitsi epätietoisille metsänomistajille. Muut ryhmät, joihin metsänomistajat oli jaoteltu, olivat virkistyskäyttäjiä, monitavoitteisia, taloudellista turvaa hakevia tai metsästä eläviä metsänomistajia. Toisaalta luontaiseen uudistamiseen tähtäävät hakkuut ja uudistushakkuun viivästyttäminen met-

sää harventamalla olivat Rämön ym. tutkimuksessa mieluisia vaihtoehtoja. Metsänhoidon vaihtoehtojen lisääminen nähtiin tarpeelliseksi, jolloin nykyistä useampi metsänomistaja olisi kiinnostunut puunmyynnistä. Myös muissa tutkimuksissa suhtautuminen luontaiseen uudistamiseen on ollut metsänomistajilla hyvin myönteinen (Saksa ym. 1999, Karppinen 2005, Kumela ja Hänninen 2011). Näiltä osin aikaisemmat tutkimukset tukevat myös tämän tutkimuksen tulosta näiden menetelmien suosiosta.

Tämän tutkimuksen ongelmanasettelulla pyrittiin analysoimaan metsänomistajien perusteluita heidän omista näkökulmistaan niin, että erilaiset näkökulmat tulevat esiin. Vaikka tutkimuksen tuloksia ei sellaisenaan voi yleistää koskemaan koko metsänomistajakuntaa, voidaan ihmistieteen menetelmin ja tarkastelemalla eri toimijoiden tietoa parantaa tarkastellun ilmiön ymmärtämistä ja saada kokonaisvaltainen kuva siitä, millä tavoin eri tekijät yhdistyvät ihmisten käsityksissä ja perusteluissa. (Jokinen 1998, Alasuutari 1999.)

Kuten Kumela ja Hänninen (2011) ovat metsänomistajien käsityksistä päätelleet, myös tämän tutkimuksen metsänomistajien kokemilla ongelmilla on yhtymäkohtansa viimeaikaisessa keskustelussa esiin tuotuihin metsähallinnoinnin kehittämistarpeisiin. Esimerkiksi on ehdotettu monipuolistaa niin tehokkaita kuin pehmeämpiäkin metsänkäyttömenetelmiä, kehittää metsien käyttöön liittyvää yritystoimintaa, muokata lain valvonnan periaatteita yksinkertaisemmiksi, väljentää metsän uudistamiskypsyttä ohjaavaa sääntelyä sekä lisätä neuvontaa esimerkiksi liiketalouden ja metsäluonnon arvoja tukevan metsänkäsittelyn osalta. Metsäsuunnittelua ja -neuvontaa, säädöksiä ja suosituksia on suunniteltu uudistettavan tavoitteiden saavuttamiseksi. (Metsälaki uudistetaan... 2011).

Jotta nämä tavoitteet toteutuisivat, olisi tämän tutkimuksen perusteella huomattava, mitkä tekijät metsien käyttöä ovat ohjanneet eri toimijoiden näkökulmista ja millä tavoin. Näin voidaan havaita, että samatkin tavoitteet, kuten metsän hyvä kasvu ja metsänhoidon taloudellinen kannattavuus, voivat tarkoittaa eri toimijoille eri asioita. Onkin selvää että joustavuutta olisi syytä lisätä metsähallinnoinnissa, jos metsänomistajien erilaiset lähtökohdat ja tarpeet halutaan huomioida paremmin.

Kiitokset

Tutkimukselle on saatu rahoitusta Koneen Säätiöltä, Thule-instituutilta, Oulun läänin talousseuran maataloussäätiöltä, Oulun yliopistolta sekä Oulun yliopiston humanistiselta tiedekunnalta, mistä esitämme parhaat kiitoksemme. Kiitokset myös yhteistyöstä Oulun ja Albertan yliopistojen yhteiselle ja Suomen Akatemian rahoittamalle FiDiPro-hankkeelle ”Human-Environment Relations in the North: resource development, climate change and resilience”.

Kirjallisuus

- Alasuutari, P. 1999. Laadullinen tutkimus. 3. uudistettu painos. Vastapaino. Tampere. 317 s.
- Bachrach, P. & Baratz, M.S. 1970. Power and poverty: theory and practice. Oxford University Press. New York. 220 s.
- Biersack, A. 2006. Reimagining political ecology: culture/power/history/nature. Julkaisussa: Biersack, A. & Greenberg, J.B. (toim.). Reimagining political ecology. Duke University Press. Durham and London. s. 3–40.
- Callon, M. 1986. Some elements of a sociology of translation: domestication of the scallops and the fishermen of St Brieuc Bay. Julkaisussa: Law, J. (toim.). Power, action and belief. Routledge & Kegan Paul. London. s. 196–233.
- D’Andrade, R. 1995. The development of cognitive anthropology. Cambridge University Press. USA. 272 s.
- Eskola, J. & Suoranta, J. 1998. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. Vastapaino. Tampere. 266 s.
- Gaventa, J. & Cornwall, A. 2001. Power and knowledge. Julkaisussa: Reason, P. & Bradbury, H. (toim.). Handbook of action research. Participative inquiry and practice. SAGE Publications. London. s. 70–80.
- Heikkinen, H. 2002. Sopeutumisen mallit. Poronhoidon adaptaatio jälkiteolliseen toimintaympäristöön Suomen läntisellä poronhoitoalueella 1980–2000. Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran Toimituksia 892. Helsinki. 369 s.
- & Robbins, P. 2007. Political ecology: a context-sensitive approach to engage complex human-environment relationships. *Northern Anthropology* 4/2007. Department of Art studies and Anthropology. University of

- Oulu. 37 s.
- Hirsjärvi, S. & Hurme, H. 2000. Tutkimushaastattelu. Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Yliopistopaino. Helsinki. 213 s.
- Hornborg, A. 2001. The power of the machine. Global inequalities of economy, technology, and environment. Altamira Press. Rowman & Littlefield Publishers, Inc. Walnut Creek, CA. 273 s.
- Hutchins, E. 1980. Culture and inference: a trobriand case study. Cambridge, Mass.: Harvard University Press. 143 s.
- Hyvän metsänhoidon suositukset. 2006. [Verkkojulkaisu]. Metsätalouden kehittämiskeskus Tapio. Saatavissa: <http://www.metsavastaa.net/files/metsavastaa/pdf/15FHuvan205Fmetsanhoidon5Fsuositukset2Epdf.pdf>. [Viitattu 9.9.2011].
- Hänninen, H., Karppinen, H., Ovaskainen, V. & Ripatti, P. 2001. Metsänomistajan uudistamiskäyttäytyminen. Metsätieteen aikakauskirja 4/2001: 615–629.
- Jokinen, M. 1998. Metsänomistuksen kulttuuriset tekijät – metsänomistajien käsityksiä metsästä ja ympäristön-suojelusta. Metsätieteen aikakauskirja – Folia Forestalia 4/1998: 513–530.
- Kamppinen, M. ym. 1995. Kaaos ja kosmos. Osa 2: Kognitiivisen kulttuurintutkimuksen metodiikka ja metodologia. Turun yliopiston täydennyskoulutuskeskus. 128 s.
- Karppinen, H. 2005. Forest owners' choice of reforestation method: an application of the theory of planned behaviour. *Forest Policy and Economics* 7(3): 393–409.
- , Hänninen, H. & Ripatti, P. 2002. Suomalainen metsänomistaja 2000. Metsäntutkimuslaitoksen tiedonantaja 852. 84 s.
- Koskela, T. & Karppinen, H. 2005. Metsänuudistamisen viivästymisen syyt yksityistiloilla. *Metsätieteen aikakauskirja* 3/2005: 323–334.
- Kumela, H. & Hänninen, H. 2011. Metsänomistajien näkemykset metsänkäsittelymenetelmien monipuolistamisesta. *Metlan työraportteja / Working Papers of the Finnish Forest Research Institute* 203. 76 s.
- Kumpulainen, J. 2008. Kuka määrää talonpojan pankissa? Metsänomistajien suhtautuminen metsänhoidon kontrolliin Pohjois-Karjalassa 1951–1960. *Lähde. Historiatieteellinen aikakauskirja* 2008. s. 51–67.
- Latour, B. 1987. Science in action. How to follow scientists and engineers through society. Open University Press. Milton Keynes. 274 s.
- 2005. Reassembling the social. an introduction to Actor-Network-theory. University Press. Oxford. 301 s.
- Leppänen, J. 2010. Finnish family forest owner 2010 survey. *Scandinavian Forest Economics* 43: 184–195.
- Lukes, S. 1974. Power: a radical view. Macmillan Education. London. 64 s.
- Metsälaki uudistetaan ja vaihtoehtoja lisätään metsänkäsittelyyn säädöksiin ja suosituksiin. Helsinki 19.1.2011. Tiedotteet. Maa- ja metsätalousministeriö. [Verkko-dokumentti]. Saatavissa: http://www.mmm.fi/fi/index/etusivu/tiedotteet/110119_memu.html. [Viitattu 5.9.2011].
- Niskanen, A., Donner-Amnell, J., Häyrynen, S. & Peltola, T. 2008. Metsän uusi aika – kohti monipuolisempaa metsäalan elinkeinorakennetta. *Silva Carelica* 53. Joensuun yliopisto, metsätieteellinen tiedekunta. 272 s.
- O'Reilly, K. 2005. *Ethnographic methods*. Routledge. New York. 252 s.
- Paloheimo, H. & Wiberg, M. 1996. *Politiikan perusteet*. Werner Söderström Osakeyhtiö. Porvoo. 423 s.
- Quinn, N. 2005. How to reconstruct schemas people share, from what they say. *Julkaisussa: Quinn, N. (toim.). Finding culture in talk: a collection of methods*. Palgrave MacMillan. USA. s. 35–82.
- Reunala, A. & Heikinheimo, M. 1987. *Taistelu metsistä*. Voimaperäinen metsätalous Suomessa ja muissa maissa. Kirjayhtymä. Helsinki. 188 s.
- Rämö, A.-K., Haltia, E., Horne, P. & Hänninen, H. 2011. Yksityismetsien puuntarjonta. Puunmyyntipäätökseen vaikuttavat tekijät. PTT raportteja 226. Helsinki. [Verkkojulkaisu]. Saatavissa: http://www.ptt.fi/dokumentit/rap226_0303111606.pdf. [Viitattu 9.9.2011].
- Saarimaa, R. 1994. Metsänhoitajan metsä – puuta ja jotain muuta. *Julkaisussa: Laaksonen, P. & Mettomäki S.-L. (toim.). Metsä ja metsänviljaa*. Kalevalaseuran vuosikirja 73. Suomalaisen Kirjallisuuden Seura. Helsinki. s. 141–150.
- Saksa, T., Jokinen, M. & Korhonen, J. 1999. Miksi metsänuudistamistoimet poikkeavat suunnitelmasta – haastattelututkimus Pohjois-Savossa. *Metsätieteen aikakauskirja* 2/1999: 215–226.
- Schattschneider, E.E. 1960. *The semi-sovereign people: a realist's view of democracy in America*. Holt, Rinehart and Winston. New York. 147 s.
- Shore, B. 1996. *Culture in mind. Cognition, culture, and the problem of meaning*. Oxford University Press. Oxford. 428 s.

- Siiskonen, H. 2007. The conflict between traditional and scientific forest management in 20th century Finland. *Forest Ecology and Management* 249(1–2): 125–133.
- 2008. Talonpojat metsiensä haaskaajia vai hoitajia? Yksityismetsälainsäädännön soveltaminen Suomessa ja Ruotsissa 1900-luvun alkupuolella. Lähde. *Historia-tieteellinen aikakauskirja* 2008. s. 33–49.
- Strauss, C. & Quinn, N. 1997. *A cognitive theory of cultural meaning*. Cambridge University Press. United Kingdom. 323 s.
- Viitala, J. 2003. *Metsätalouden vihreä muutos*. Tietosano-ma Oy. Helsinki. 320 s.
- 2004. *Metsäpolitiikan valtaa ja vääntöä*. 1970-luvul-ta 2000-luvun tarpeisiin. Tietosanoma Oy. Helsinki. 282 s.
- Wolf, E. 2001. *Pathways of power: building an anthro-pology of the modern world*. University of California Press. Berkeley. 487 s.

42 viitettä

Haastattelut

Käytettäessä suoraa haastattelulainausa haastateltuun ensimmäinen numero on haastatellun henkilökohtainen tunnus. Sitä seuraava kirjain m tai n tarkoittaa haastatellun sukupuolta ja tunnuksen viimeiset numerot haastatellun likimääräistä ikää haastattelujankohtana (esim. 20n50). Äänitteet ovat Mervi Kasasen hallussa.

Oikeustapausaineisto

- Oikeustapauksia koskevan aineiston kopiot ovat Mervi Kasasen hallussa lukuun ottamatta päätöstä KHO:2008:66.
- Katselmuskohteen esittely 27.9.2004.
- Katselmuspöytäkirja 1.10.2004.
- Katselmuspöytäkirja 13.10.2005.
- Katselmuspöytäkirja 1.11.2005.
- Kemijärven käräjäoikeuden tuomio 06/212, 6.10.2006.
- Kenttätömuistiinpanot 8.5.2007.
- Korkeimman hallinto-oikeuden päätös 9.9.2008, KHO:2008:66. [Verkkodokumentti]. Saatavissa: <http://www.kho.fi/paatokset/44312.htm>, [Viitattu 7.12.2009].
- Lapin metsäkeskuksen lausunto Rovaniemen hallinto-oikeudelle 29.3.2006.
- Lapin metsäkeskuksen päätös metsälain 16 §:n mukai-sen käsittelykiellon antamisesta Dnro 216/51/05, 22.12.2005.
- Lähde, Erkki, yhteenveto 2007.
- Lähde, Erkki & Vaara, Lauri, lausunto 25.10.2004.
- Maanomistajan valitus Rovaniemen hallinto-oikeudelle Lapin metsäkeskuksen päätöksestä Dnro 216/51/05, 8.2.2006.
- Maanomistajan valitus Turun hovioikeudelle 3.7.2008.
- Maanomistajan vastine Lapin metsäkeskuksen lausuntoon Rovaniemen Hallinto-oikeudelle, metsälain 16 §:n mu-kaisesta käsittelykiellon antamisesta Dnro 216/51/05. 24.4.2006.
- Maanomistajan vastine Lounais-Suomen metsäkeskuk-selle 15.4.2005.
- Maanomistajan vastine Pohjois-Pohjanmaan metsäkes-kukselle 29.9.2005.
- Maanomistajan toimittama lisäys kuulustelupöytäkirjaan, 26.1.2006.
- Metsäkeskus Pohjois-Pohjanmaan ilmoitus Haapajärven kihlakunnanviraston syyttäjäsastolle 28.12.2005.
- Rovaniemen hovioikeuden tuomio nro 1156, 14.12.2007.
- Salon käräjäoikeuden tuomio 08/368, 11.6.2008.
- Ylivieskan käräjäoikeuden tuomio 07/338, 14.5.2007.